ΕΤΟΣ Δ΄. Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης τῇ 28 Δεκεμβρίου 1914 ΑΡΙΘ. 210.

ΠΟΙΜΗΝ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΚΗΡΥΓΜΑ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗι ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΔΑΠΑΝΗι ΤΩΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΟΜΙΛΙΑ
ΠΕΡΙ ΧΡΗΣΕΩΣ ΧΡΟΝΟΥ

«Ὁ καιρὸς συνεσταλμένος τὸ λοιπὸν ἐστιν·
» ἵνα.... οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ τούτῳ ὡς
» μὴ καταχρώμενοι. Παράγει γὰρ τὸ σχῆμα
» τοῦ κόσμου τούτου». (Α΄ Κορ. ζ΄ 29 καὶ 31)

Χριστιανοί μου ἀγαπητοί! Ἰδοὺ ἐφθάσαμεν καὶ πάλιν διὰ τῆς χάριτος τοῦ Παναγάθου Θεοῦ ἡμῶν εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους καὶ εἰσερχόμεθα μετ᾿ οὐ πολὺ εἰς νέον ἔτος. Αἱ ἡμέραι αὗται τοῦ ἐκπνέοντος ἔτους εἶναι ἡμέραι τὰς ὁποίας δὲν πρέπει νὰ διερχώμεθα χωρὶς μελέτην, χωρὶς σκέψιν περὶ τῆς βραχύτητος τῆς ἡμετέρας ζωῆς. Τὴν μελέτην ταύτην προτίθεμαι νὰ ὑποδείξω ὑμῖν σήμερον καταδεικνύων τὸ βραχὺ τοῦ χρόνου καὶ ταὐτοχρόνως τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ποιώμεθα καλὴν αὐτοῦ χρῆσιν.

1. Οὐδείς, Χριστιανοί μου, παρατηρῶν τὴν ταχεῖαν διαδοχὴν τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν μηνῶν, τὴν πορείαν τῶν ἐνιαυτῶν, οἵτινες μετὰ τηλικαύτης ταχύτητος διολισθαίνουσι, τὴν σκηνὴν ταύτην τοῦ κόσμου, ἥτις μεταβάλλεται καὶ ἐξαφανίζεται μὲ ἀστραπιαίαν ταχύτητα, οὐδεὶς παρατηρῶν τὸ φαινόμενον τοῦτο δύναται νὰ μὴ αἰσθανθῇ βαθεῖαν ἐντύπωσιν, καὶ νὰ μὴ ἀναμετρήσῃ τὸ βραχὺ τοῦ χρόνου καὶ τὴν ὀλιγότητα τῶν ἡμερῶν τῆς ἡμετέρας ζωῆς καὶ νὰ μὴ ἀνομολογήσῃ τὸ ἀσταθὲς καὶ μάταιον πάντων τῶν ὁμοῦ μετὰ τῆς ζωῆς παρερχομένων. Ἡ ἐντύπωσις αὕτη δὲν εἶναι τόσον αἰσθητή, ὅταν ὁ χρόνος ἐξακολουθῶν τὴν συνήθη πορείαν του δὲν διακόπτεται ὑπὸ συμβάντων δεικνυόντων τὴν πρόοδον τῆς πορείας αὐτοῦ. Αἱ ἡμέραι τότε διαδέχονται εἰρηνικῶς τὰς ἡμέρας καὶ ἐξαπατῶσιν

ἡμᾶς μὲ τὴν ὁμοιότητα καὶ τὴν μονοτονίαν τὴν ὁποίαν παρουσιάζουσιν. Ἀλλ' ἔρχεται μία τις τῶν ἐποχῶν ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι δεικνύουσι τὴν ἀπόστασιν τὴν ὁποίαν ἔχομεν διανύση, καὶ τότε ἐξεγείρεται ἀμέσως ἡ προσοχὴ ἢ μᾶλλον οὐχὶ ἁπλῶς ἡ προσοχὴ ἐξεγείρεται, ἀλλ' ἡ κατάπληξις πλήττει ἡμᾶς καὶ εἶδός τι τρόμου κατακυριεύει ἡμῶν. Πῶς! ἀνακράζομεν, ἔχει λοιπὸν παρέλθη καὶ τὸ ἔτος τοῦτο, τὸ ὁποῖον φαίνεται ἡμῖν ὅτι μόλις ἔχει ἀρχίση καὶ ὁ ρύαξ τῶν ἡμερῶν τῆς ἡμετέρας ζωῆς μετὰ τηλικαύτης ταχύτητος ἔχει ἐκβάλη πρὸς τὸν Ὠκεανὸν τῆς αἰωνιότητος! Ναί, ἀδελφοί μου· ἡ δὲ ζωὴ ἡμῶν ὁλόκληρος σύγκειται ἀπὸ ὀλίγα τοιαῦτα ἀκατασχέτως φεύγοντα ἔτη. Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς, λέγει ἡ Ἁγία Γραφή, εἶναι ὅπως τὸ ξηρὸν φύλλον τὸ ὁποῖον διασκορπίζει ὁ ἄνεμος, εἶναι ὅπως ὁ ἀτμὸς τὸν ὁποῖον διαλύει ἐλαφρὰ τοῦ ἀνέμου πνοή, εἶναι ὅπως τὸ ἄνθος τὸ ὁποῖον ἀνθίζει τὴν πρωΐαν, τὸ δὲ ἑσπέρας μαραίνεται. Τί εἶναι πραγματικῶς καὶ αὐτὴ ἡ μακροτέρα ζωὴ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ; Εἶναι σημεῖόν τι σκοτεινὸν καὶ ἀδιόρατον. Πῶς φαίνονται εἰς ἡμᾶς σήμερον τὰ ἔτη τὰ ὁποῖα ἔχομεν ἀφήση ὄπισθεν ἡμῶν; Οὐδὲν ἕτερον, εἰμὴ ὡς σκιά τις, ὡς ὄνειρον τῆς νυκτός. Τὸ ἴδιον εἶναι καὶ τὰ ἔτη τὰ ὁποῖα ὑπολείπονται εἰς ἡμᾶς νὰ ζήσωμεν, θὰ παρέλθωσι καὶ ταῦτα μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος ἢ μᾶλλον μετὰ μείζονος ταχύτητος ἐξωθούμενα ὑπὸ τῆς κεκτημένης ἤδη ταχύτητος. Ὕστερον δὲ θὰ ἔλθη καὶ δι' ἡμᾶς ἡ τελευταία ἡμέρα καὶ τὸ τέλος πάσης ἡμῶν ἐνεργείας καὶ δράσεως. Οἱονδήποτε ἀξίωμα, οἱανδήποτε κοινωνικὴν θέσιν καὶ ἂν κατέχωσιν οἱ ἄνθρωποι τὰ ἔτη τῆς ζωῆς αὐτῶν τρέχουσι τὸ ἓν κατόπιν τοῦ ἄλλου ὅπως τὰ κύματα τὰ ἀκαταπαύστως κυλινδούμενα, τὰ ὁποῖα, ἀφ' οὗ προξενήσωσι μικρόν τινα θόρυβον, καταντῶσι πάντα καὶ συγχέονται εἰς τὴν αὐτὴν ἄβυσσον.

2. Ὁ χρόνος ὄχι μόνον φεύγει μὲ ταχύτητα ἀστραπιαίαν, ἀλλὰ φεύγει καὶ ἀνεπιστρεπτεί. Οὐδέν, ἀδελφοί μου, εἶναι τόσον παράδοξον, ὅσον ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον συνειθίζομεν νὰ ἐκφράζωμεν καὶ παριστῶμεν τὴν διάρκειαν τοῦ χρόνου τὸν ὁποῖον ἔχομεν ζήση ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐρωτᾷ τις ἡμᾶς· ποίαν ἡλικίαν ἔχετε; Ἡμεῖς δὲ ἀμέσως ἀπαντῶμεν μετὰ βεβαιότητος ἀναλόγως τοῦ χρόνου τῆς ἡμετέρας ζωῆς: Εἴκοσιν ἐτῶν ἡλικίαν ἔχομεν, τριάκοντα ἐτῶν, τεσσαράκοντα ἐτῶν, ἑξήκοντα ἐτῶν, χωρὶς διόλου νὰ συλλογιζώμεθα ὅτι τοῦτο τὸ ὁποῖον λέγομεν ἀντίκειται εἰς τὴν πραγματικότητα. Δὲν εἴμεθα ἡμεῖς οἱ κατέχοντες τὰ εἴκοσιν ἔτη, ἢ τὰ τριάκοντα, ἢ τὰ τεσσαράκοντα, ἢ τὰ ἑξήκοντα, ἀλλ' ὁ θάνατος εἶναι ὁ ἀφαρπάσας ἀφ' ἡμῶν καὶ κατέχων ταῦτα. Ὁ θάνατος εἶναι ὁ ὑποκλέψας ἀπὸ τῆς ὅλης ἡμῶν ζωῆς τὰ ἔτη ταῦτα. Γινώσκετε δὲ ποῖον εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἡμεῖς ἔχομεν ἰδικόν μας; Οὔτε ἓν ἔτος, οὔτε ἕνα μῆνα, οὔτε μίαν ἑβδομάδα, οὔτε μίαν ἡμέραν, οὔτε μίαν ὥραν, οὔτε ἓν ἀκέραιον λεπτόν. Τί λοιπὸν ἔχομεν; Τὴν παροῦσαν μόνον στιγμήν, τίποτε περισσότερον. Ναί, τὴν παροῦσαν μόνον στιγμήν, τ. ε. τὴν ἀδιόρατον καὶ ἀνεπαίσθητον ἐκείνην χρονικὴν διάρκειαν, τὴν διαρρέουσαν μεταξὺ τῆς

παρελθούσης στιγμῆς καὶ τῆς μελλούσης στιγμῆς, διότι τὴν μέλλουσαν στιγμὴν δὲν κατέχομεν ἀκόμη, οὐδὲ γινώσκομεν ἐὰν θὰ καταλάβωμέν ποτε ταύτην, τὴν παρελθοῦσαν δὲ στιγμὴν δὲν κατέχομεν πλέον, δὲν εἶναι πλέον αὕτη ἰδική μας, καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ὁμιλῶ πρὸς ὑμᾶς αὕτη ἀπομακρύνεται καὶ ὁλοὲν ἀπομακρύνεται χωρὶς οὐδεμία δύναμις οὔτε ἐν οὐρανῷ, οὔτε ἐπὶ τῆς γῆς νὰ δύναται νὰ συγκρατήσῃ ταύτην καὶ ἐπαναφέρῃ πρὸς ἡμᾶς. Ὁ χρόνος ἀμειλίκτως σκληρὸς καὶ ἀκατάβλητος ἐν τῇ πορείᾳ του προχωρεῖ σταθερῶς, πάντοτε προχωρεῖ, χωρὶς πώποτε οὔτε κατὰ ἓν βῆμα νὰ ὀπισθοδρομήσῃ. Οὐχί, ὁ παρεληλυθὼς χρόνος οὐδέποτε ἐπιστρέφει. Τὰ ἔτη τὰ ὁποῖα ἐζήσαμεν δὲν εὑρίσκονται πλέον ὑπὸ τὴν ἡμετέραν ἐξουσίαν, ἀλλ' εἶναι ἐσφραγισμένα μὲ τὴν σφραγῖδα τῆς αἰωνιότητος. Μακάριοι θὰ εἴμεθα ἐὰν ἔχομεν χρησιμοποιήσῃ ταῦτα εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ καὶ πρὸς ἁγιασμὸν ἡμέτερον. Πόσον εὐχάριστον, πόσον παρήγορον εἶναι ὅταν τις ἐξακοντίζων τὸ βλέμμα του πρὸς τὸ παρελθὸν οὐδεμίαν αἰσθάνεται τύψιν συνειδότος δι' ὅσα ἔχει πράξῃ, οὐδὲν ἀνακαλύπτει ἔλεγχον αὐτὸν ἐπὶ ἔργοις πονηροῖς. Πόσον ὅμως εἶναι λυπηρόν, πόσον φρικῶδες ὅταν ἀναλογίζηται ὅτι ὄπισθεν αὐτοῦ ἀφήνει μακρὰν σειρὰν ἀπολεσθεισῶν ἡμερῶν, αἵτινες ἔχουσι καταδαπανηθῆ εἰς ἀσεβεῖς πράξεις, εἰς παρανομίας καὶ παραβάσεις τοῦ Νόμου τοῦ Θεοῦ. Εἰς τί τότε χρησιμεύει ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐτῶν; Καὶ εἰς ποῖον ἄλλο παρὰ μόνον εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ φοβερωτέραν τὴν λογοδοσίαν τὴν ὁποίαν θὰ ἀπαιτήσῃ παρ' ἡμῶν ὁ δίκαιος Κριτής; Τὸ ἀναδεικνύον τὸ γῆρας σεβαστόν, λέγει ἡ Ἁγία Γραφή, δὲν εἶναι οὔτε τὸ μακροχρόνιον τῆς ζωῆς, οὔτε ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐτῶν. Ἡ φρόνησις εἶναι ἡ ἀντικαθιστῶσα τὰς λευκὰς τρίχας, ὁ ἀκηλίδωτος δὲ βίος εἶναι τὸ μακάριον γῆρας· «*γῆρας γὰρ τίμιον, οὐ τὸ » πολυχρόνιον, οὐδὲ ἀριθμῷ ἐτῶν μεμέτρηται. Πολιὰ δέ ἐστι φρόνησις » ἀνθρώποις καὶ ἡλικία γήρως βίος ἀκηλίδωτος*».

3. Ἡ ζωὴ εἶναι ἁπλῆ στιγμή, ἀλλὰ στιγμὴ πολύτιμος, διότι ἐκ τῆς καλῆς ἢ κακῆς χρήσεως αὐτῆς ἐξαρτᾶται ἡ αἰωνία μακαριότης ἢ ἡ αἰωνία κόλασις ἡ ἐπιφυλασσομένη ἡμῖν μετὰ τὸ πέρας τῆς σταδιοδρομίας ἡμῶν. Πέρσης συγγραφεὺς διὰ νὰ παραστήσῃ ἐπὶ τὸ ζωηρότερον τὴν ἀλήθειαν ταύτην κατέφυγεν εἰς τὴν ἑπομένην εὐφυᾶ ἀλληγορίαν! Ξένος τις, λέγει, ριφθεὶς ὑπὸ τρικυμίας εἰς ἄγνωστον νῆσον, ἀνηγορεύθη ἐκεῖ βασιλεύς. Κατάπληκτος καὶ τεθαμβωμένος ὑπὸ τῆς λαμπρᾶς αὐτοῦ τύχης οὐδὲν ἕτερον ὠνειρεύετο, εἰμὴ νὰ ἀπολαύσῃ τὰ πλούτη καὶ τὰς ἡδονάς, τὰς ὁποίας ἐχορήγει αὐτῷ τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα. Αἴφνης ὅμως παρουσιάζεται ἐνώπιον αὐτοῦ ὁ θρησκευτικὸς ἀρχηγὸς τῆς νήσου ἐκείνης καὶ λέγει αὐτῷ. Βασιλεῦ, ἔχω καθῆκον νὰ σοὶ γνωρίσω ὅτι οὐδὲν ἐπισφαλέστερον τοῦ θρόνου ἐφ' οὗ εἶσαι ἐνθρονισμένος. Εἶναι τὰ μάλιστα εὔκολον καθ' ἣν στιγμὴν ἤθελες θεωρῇ ἑαυτὸν ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ ἐπὶ τοῦ θρόνου νὰ σὲ καθαιρέσωσι, νὰ σὲ ἀπογυμνώσωσι παντὸς ὅπερ ἔχεις, νὰ σὲ ἐπιβιβάσωσιν ἐπὶ πλοίου καὶ νὰ σὲ ὁδηγήσωσιν εἰς ἄλλην νῆσον πολὺ μακρὰν

κειμένην. Οὗτος εἶναι ὁ ἀναλλοίωτος νόμος τοῦ Κράτους τούτου καὶ οὐδεὶς τῶν προκατόχων σου ἠδυνήθη νὰ τροποποιήσῃ ἢ καταργήσῃ τοῦτον. Ἀλλά, καίτοι καλῶς ἐγίνωσκον τὸν νόμον τοῦτον, οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν δὲν ἐμερίμνησαν διὰ τὸ μέλλον ὅπερ ἐπεφυλάσσετο αὐτοῖς, καὶ ἑπομένως ὅταν ἡ μοιραία ἐκείνη ἡμέρα ἔφθασεν οὐδὲν ἠδυνήθησαν νὰ πράξωσιν ὅπως καταστήσωσιν ἀνεκτοτέραν τὴν ἑαυτῶν τύχην. Οἱ σοφώτεροι ὅμως ἐξ αὐτῶν ἐνήργησαν κατ' ἄλλον τρόπον.—Τί ἔπραξαν, ἠρώτησε μετ' ἐνδιαφέροντος ὁ βασιλεὺς καὶ τί ὀφείλω καὶ ἐγὼ νὰ πράξω;—Βασιλεῦ, ἀπήντησεν ὁ θρησκευτικὸς ἀρχηγός, ἰδοὺ τί ἔπραξαν· μετεβίβασαν εἰς τὴν νῆσον, ὅπου ἔμελλον νὰ μεταφερθῶσι, πᾶν εἶδος πολυτίμων προμηθειῶν δι' ὧν θὰ ἀπέβαινεν αὐτοῖς δυνατὸν νὰ διάγωσι βίον εὐχάριστον καὶ εὐδαίμονα. Μιμήθητι τὸ τούτων παράδειγμα· ὁ καιρὸς ἐπείγει, ἡ δὲ διαφυγοῦσα ἅπαξ εὐκαιρία δὲν παρουσιάζεται πλέον. Δέον δὲ νὰ γινώσκῃς ὅτι ἐν τῇ νήσῳ ἐκείνῃ, ἐν ᾗ μέλλεις νὰ μεταβῇς, οὐδὲν ἕτερον θὰ εὕρῃς εἰμὴ ὅ,τι ἤθελες μεταβιβάσῃ ἐντεῦθεν κατὰ τὸ διάστημα τῶν ὀλίγων ἡμερῶν καθ' ἃς ἔχεις νὰ βασιλεύσῃς. Ὁ βασιλεὺς ἠκολούθησε τὴν συμβουλὴν κατὰ γράμμα, καὶ ὅταν καθῃρέθη τοῦ θρόνου, ἀπεγυμνώθη τῶν πάντων καὶ ἤχθη εἰς τὴν νέαν νῆσον, ἀπεβιβάσθη ἐκεῖ εὐτυχὴς καὶ ἔζησεν ἐν τελείᾳ μακαριότητι χάρις εἰς τὰς προμηθείας, τὰς ὁποίας εἶχε θησαυρίσει ἐκεῖ.

Θὰ ἔλθῃ καὶ δι' ἡμᾶς, ἀδελφοί μου ἡμέρα, καθ' ἣν ὁ στέφανος τῶν ἡμερῶν ἡμῶν θὰ στέψῃ καὶ τὸ ἡμέτερον μέτωπον, καθ' ἣν θὰ ἀπογυμνωθῶμεν τῶν πάντων καὶ θὰ μετακομισθῶμεν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου εἰς ἄλλον, ὅπου οὐδὲν ἕτερον θὰ εὕρωμεν, εἰμὴ ὅ,τι ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ἔχομεν προαποστείλῃ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ζωῆς ἡμῶν, τὰς ἀρετὰς δηλονότι καὶ τὰ καλὰ ἔργα τὰ ὁποῖα ἔχομεν κατορθώσῃ. Ἀλλὰ τοῦ χρόνου τούτου τῆς ἡμετέρας ζωῆς, ὅστις τόσον ταχέως παρέρχεται ποίαν ἡμεῖς ποιούμεθα χρῆσιν; Ἀρχαῖός τις φιλόσοφος εἶπε· «τοῦ πλεί-» στου χρόνου τῆς ἡμετέρας ζωῆς ποιούμεθα κακὴν χρῆσιν, τὸν δ' ἄλλον » χρόνον διερχόμεθα οὐδὲν ποιοῦντες». Οἱ λόγοι οὗτοι εἶναι δυστυχῶς αὐτὴ αὕτη ἡ ἀλήθεια. Οὕτω δ' ἔχοντος τοῦ πράγματος τί θὰ ἔχωμεν ἵνα παρουσιάσωμεν εἰς τὸν Θεόν; Ποῦ εἶναι οἱ θησαυροὶ τοὺς ὁποίους ἔχομεν θησαυρίσῃ; Ποῦ εἶναι τὰ ἡμέτερα ἀγαθὰ ἔργα; Θὰ ἐξακολουθήσωμεν οὐδὲν πράττοντες, οὐδόλως φροντίζοντες διὰ τὴν ἐν οὐρανοῖς ἀποκατάστασιν ἡμῶν; Καὶ ἐν τούτοις ὁ χρόνος ῥέει, ἡ ζωὴ παρέρχεται, ἡ ἡμέρα κλίνει πρὸς τὴν δύσιν, ἡ νὺξ ἔρχεται, καθ' ἣν οὐδὲν δυνάμεθα νὰ πράξωμεν ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας, ἔρχεται ἡ μακρὰ καὶ σκοτεινὴ νὺξ τοῦ θανάτου καὶ τῆς αἰωνιότητος!.... «*ἔρχεται νὺξ ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι*». Ἂς γίνωμεν φρόνιμοι, ἀδελφοί μου, καὶ προνοητικοί. Ὁ χρόνος λέγομεν κοινῶς εἶναι χρυσός· ἂς χρησιμοποιήσωμεν πρὸς συσσώρευσιν θησαυρῶν πνευματικῶν, τῶν θησαυρῶν ἐκείνων, «*οὓς οὐδὲ σής, οὐδὲ βρῶσις » ἀφανίζει*», ἀλλ' οἱ ὁποῖοι παρασκευάζουσι καὶ ἐξασφαλίζουσιν ἡμῖν τὴν αἰωνίαν καὶ ἀτελεύτητον μακαριότητα. Γένοιτο.

Η ΕΙΡΗΝΗ ΚΑΙ Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ

*«Σύ, Κύριε, διεύθυνον τὴν βουλὴν αὐτῶν
» (τῶν ἀρχόντων) κατὰ τὸ καλὸν καὶ εὐάρεστον
» ἐνώπιόν σου, ὅπως διέποντες ἐν εἰρήνῃ καὶ
» πραΰτητι εὐσεβῶς τὴν ὑπὸ σοῦ αὐτοῖς δεδομένην
» ἐξουσίαν ἵλεώ σου τυγχάνωσιν».*
(Κλημ. ἐπιστ. πρὸς Κορινθ. Α.΄ ξβ.΄)

Ἀγαπητοὶ ἀδελφοί.—Ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν εὐνοεῖ τὴν στρατείαν καὶ συμπράττει μετὰ τῆς ὁμοθρήσκου Πολιτείας ἐν τοῖς πολέμοις αὐτῆς ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος διὰ τῶν εὐχῶν της πρὸς τὸν Θεόν, διὰ τῆς παραμυθίας της πρὸς τοὺς τεθλιμμένους, διὰ τῆς ἠθικῆς ἐνισχύσεως τῶν μαχομένων κατὰ τῶν βαρβάρων, διὰ τοῦ συμμερισμοῦ τῆς ἀγαλλιάσεως ἐπὶ τῇ εὐτυχίᾳ ἢ τοῦ πένθους ἐπὶ τοῖς ἀτυχήμασι τῆς προσφιλοῦς πατρίδος. Τοῦτο ἀπεδείξαμεν εἰς ἄλλην ὁμιλίαν· ἀλλ' ἡ ὁμιλία αὕτη, ἐξετάζουσα τὸ φρόνημα καὶ τὴν πρᾶξιν τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τὴν μίαν μόνον ὄψιν, θὰ ἦτο οὕτως εἰπεῖν ἀνισοσκελὴς ἢ ἀνισόπλευρος. Θὰ ἐπέτρεπε δηλαδὴ νὰ ὑποτεθῇ ἴσως, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ προτιμᾷ μᾶλλον τὰς σκληρότητας καὶ τὰς ἀνωμαλίας τοῦ πολέμου ἀπὸ τὴν ἡσυχίαν καὶ ὁμαλότητα τοῦ εἰρηναίου βίου. Ἀλλ' ἂν βλέπωμεν ἐνίοτε τὴν Ἐκκλησίαν συμπράττουσαν μετὰ τῆς ὁμοπίστου Πολιτείας εἰς τοὺς κοινοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνας διὰ τῶν ἠθικῶν της ὅπλων, καὶ δὲν παύει ὅμως ποτὲ ἡ αὐτὴ ἀπὸ τοῦ νὰ πράττῃ πᾶν τὸ ἐπ' αὐτῇ ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, ἧς εἶναι ὁ θερμότατος εὐχέτης, ὁ εἰλικρινέστερος κῆρυξ, καὶ ὁ ἰσχυρότερος ἠθικὸς παράγων, ὡς θὰ προσπαθήσω σὺν Θεῷ νὰ ἀποδείξω διὰ τοῦ παρόντος λόγου.

Ἀνεφέραμεν καὶ ἄλλοτε τὰ ὀνόματα τοῦ Ὠριγένους καὶ τοῦ Τερτυλλιανοῦ. Ὁ πρῶτος, ἐξ Ἀλεξανδρείας προερχόμενος, ὑπῆρξεν ὁ γονιμώτερος ἁπάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων. Ὁ δεύτερος, Καρχηδόνιος τὴν καταγωγήν, ἔδωκε τὸν οἰκεῖον χαρακτῆρα εἰς τὴν θεολογικὴν τάσιν τῆς πρὸς διάκρισιν οὕτω καλουμένης Ἀφρικανικῆς Σχολῆς. Δυστυχῶς παρ' ὅλην τὴν μεγάλην διάνοιαν καὶ πολυμάθειαν αὐτῶν οἱ πολυγραφώτατοι οὗτοι ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀποφύγωσι τὴν πλάνην, συνήθη ἄλλως τε παρὰ τοῖς ἀνθρώποις. Οὕτω ὁ μὲν Τερτυλλιανός, σύμφωνα μὲ τὸν ἰδιάζοντα εἰς αὐτὸν θεωρητικὸν χαρακτῆρα, περιέπεσεν εἰς τὸν *μοντανισμόν*, τὸν ὁποῖον ἐχαρακτήριζεν ἡ ὑπερβολικὴ προθυμία πρὸς τὸ μαρτύριον, ἡ περιφρόνησις πρὸς τὸν κόσμον, καὶ ἡ αὐστηροτάτη ἠθικότης. Ὁ δὲ Ὠριγένης ἠστόχησεν εἴς τινα σημεῖα τῶν δογμα-

τικῶν αὐτοῦ διδασκαλιῶν, κατακριθεὶς διὰ τοῦτο. Ἐν τούτοις παρὰ τὰς ἀνθρωπίνας αὐτῶν ταύτας πλάνας, οἱ δύο οὗτοι μεγάλοι Διδάσκαλοι καὶ Συγγραφεῖς ἤσκησαν μεγάλην ἐπίδρασιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὥστε νὰ ἐπιτρέπεται ἡμῖν νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψει τὰς γνώμας αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου θέματος, ἔστω καὶ ἂν αὗται δὲν συμπίπτουν μὲ τὸ γνήσιον καὶ ἀληθὲς φρόνημα τῆς Ἐκκλησίας.

Τί ἀκριβῶς ἐφρόνει λοιπὸν ὁ Ὠριγένης περὶ τοῦ πολέμου καὶ τῆς στρατείας; Ὁ Ὠριγένης ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τῆς σχέσεως τῶν Χριστιανῶν πρὸς τὸν πόλεμον καὶ τὸν στρατὸν ἐκ τῆς ἐπιθέσεως τοῦ ἐθνικοῦ φιλοσόφου Κέλσου κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὁ Κέλσος ἐρωτᾷ πόθεν προέρχονται οἱ Χριστιανοί, ποία ἡ πατρὶς αὐτῶν καὶ τίς ὁ νομοθέτης των· καὶ ἀπαντᾷ πρὸς αὐτὸν ὁ Ὠριγένης, λέγων· προερχόμεθα καὶ ὀνομαζόμεθα ἐκ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις μᾶς παρήγγειλε νὰ μεταβάλωμεν τὰς ρομφαίας μας εἰς ἄροτρα, καὶ τοὺς σειρομάστας (λόγχας) εἰς δρέπανα. Διὰ τοῦτο ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ δὲν χρησιμοποιοῦμεν τὰς ρομφαίας μας ἐναντίον κανενὸς ἔθνους, οὐδὲ θὰ φροντίσωμεν νὰ μάθωμεν τὴν πολεμικὴν τέχνην, ἡμεῖς οἵτινες διὰ τοῦ Ἰησοῦ κατέστημεν οἱ ἄνθρωποι τῆς εἰρήνης. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Κέλσος ἠθέλησε νὰ ἐλέγξῃ τὸν Χριστιανισμὸν ὡς ἐρχόμενον εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Π. Δ., ἥτις ἐπιτρέπει τὴν ἀνταπόδοσιν τῶν ἴσων καὶ εἶναι πλήρης πολεμικῶν ἐκθέσεων, ἐνῷ τὸ Εὐαγγέλιον συνιστᾷ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς νὰ στρέφουν καὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα εἰς τὸν ραπίζοντα τὴν ἀριστεράν, ἀπολογούμενος εἰς ταῦτα ὁ Ὠριγένης παρατηρεῖ ὅτι ὁ Ἰουδαϊκὸς νόμος δὲν ἦτο προωρισμένος δι' ὅλα τὰ ἔθνη· διὰ τοῦτο καίτοι τὸ διατάττει ὁ Μωσαϊκὸς νόμος, ὅμως οἱ Χριστιανοὶ δὲν εἶναι διὰ τοῦτο ὑπόχρεοι νὰ φονεύουν τοὺς ἐχθρούς των, οὔτε νὰ λιθοβολοῦν τοὺς παραβάτας τοῦ νόμου, ἔστω καὶ δικαίως καταδικαζομένους. Ἀλλ' ἂν εἶναι τοῦτο ἀληθές, ἐρωτᾷ πάλιν ὁ Κέλσος, τότε εἰς τί δύνανται νὰ φανοῦν χρήσιμοι εἰς τὸ Κράτος οἱ Χριστιανοί, ἀφοῦ δὲν ἐπιτρέπεται αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ Χριστιανικοῦ νόμου νὰ *ὑπερμαχῶσι* τοῦ αὐτοκράτορος, ἀφοῦ δὲν συστρατεύονται καὶ δὲν στρατηγοῦσι μετ' αὐτοῦ; Ἀποκρούων τὴν σοβαρὰν ταύτην μομφὴν ὁ Ὠριγένης ἐπικαλεῖται τὰς προσευχὰς καὶ τὰς ἀρετὰς τῶν Χριστιανῶν. Ὁ εὐλαβὴς Χριστιανός, βοηθεῖ, λέγει, τὸν αὐτοκράτορα δραστικώτερον ἀπὸ τοὺς στρατιώτας τοὺς βαδίζοντας κατὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ φονεύοντας τοὺς πολεμίους. Μᾶς ζητεῖτε νὰ στρατευώμεθα καὶ νὰ φονεύωμεν τοὺς ἐχθρούς· ἀλλ' ἠξεύρετε, λέγει, πολὺ καλὰ ὅτι οἱ ἱερεῖς τῶν εἰδώλων σας καὶ οἱ νεωκόροι τῶν θεῶν σας διατηροῦν τὰς χεῖράς των καθαρὰς ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινον αἷμα διὰ νὰ δύνανται νὰ προσφέρουν τὰς θυσίας· τοὺς ἀπαλλάσσετε δὲ τῆς ὑποχρεώσεως τοῦ νὰ στρατεύωνται ἐν καιρῷ πολέμου. Πόσῳ μᾶλλον ὀφείλουν οἱ Χριστιανοὶ νὰ φυλάττουν τὰς χεῖρας αὐτῶν καθαρὰς ἀπὸ αἷμα, οἱ Χριστιανοί, οἱ μαχόμενοι παρὰ τῷ Θεῷ διὰ τῶν προσευχῶν των ὑπὲρ τῶν δικαίως πολεμούντων καὶ ὑπὲρ τῶν δικαίως κυβερνώντων;

Κατὰ τὸν Ὠριγένη λοιπὸν οἱ Χριστιανοὶ δὲν εἶναι φιλοπόλεμοι· εὔχονται μόνον ὑπὲρ τοῦ γενικοῦ καλοῦ· τὸ πολὺ πολὺ ὅταν ὁ νόμιμος ἄρχων κηρύξῃ τὸν δίκαιον πόλεμον, οἱ Χριστιανοὶ εὔχονται εἰς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τῶν ὅπλων του.

Τοιαῦτά τινα ἐδίδασκε καὶ ὁ Τερτυλλιακὸς ὡς μοντανιστής. Ἀπηγόρευε καὶ οὗτος εἰς τοὺς βεβαπτισμένους τὴν ὑπηρεσίαν ἐν τῷ στρατῷ, τὸ πολὺ πολὺ ἐπιτρέπων τοὺς κατωτέρους στρατιωτικοὺς βαθμούς. Καὶ τὴν ἀπαγόρευσίν του ὁ ἀφρικανὸς Διδάσκαλος διετύπωνε μὲ τὸν αὐστηρότερον τρόπον. Δὲν δύναταί τις, ἔλεγε, νὰ ὑπηρετῇ ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ φωτὸς καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ σκότους· δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀφοσιώνῃ τις μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ψυχὴν εἰς τὸν Χριστὸν καὶ τὸν Διάβολον, εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὸν Καίσαρα! Καὶ ἂς μὴ μοὶ προβάλῃ τις τὸ παράδειγμα τοῦ Μωϋσέως, τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ καὶ τῶν ἄλλων Ἰουδαίων πολεμιστῶν, διότι δὲν ἀνήκουν οὗτοι εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐπίσης πρὸ τοῦ εὐαγγελικοῦ νόμου ἔδωκε καὶ ὁ Πρόδρομος Ἰωάννης τοὺς γνωστοὺς ἐκείνους ἠθικοὺς κανόνας πρὸς τοὺς στρατιώτας. Ὁ Κύριος ἡμῶν ἀφοπλίζων τὸν Ἀπόστολον Πέτρον, ἀφώπλιζε συγχρόνως ἅπαντας τοὺς Χριστιανούς, οἵτινες διὰ τοῦτο οὔτε στρατιῶται πρέπει νὰ γίνωνται· ἐὰν δέ τις τῶν στρατιωτῶν πιστεύσῃ εἰς Χριστόν, ὀφείλει μετὰ τὸ βάπτισμα αὐτοῦ νὰ λιποτακτήσῃ ἐκ τοῦ στρατοῦ! ἢ τοὐλάχιστον ἐὰν παραμένῃ ἐν τῷ στρατῷ νὰ ἀποφεύγῃ τὰς θυσίας καὶ τὴν ἀπαγγελίαν θανατικῶν ποινῶν. Ταῦτα ἐδίδασκον οἱ δύο οὗτοι ἀρχαιότατοι ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς ἀναφορικῶς ὡς πρὸς τὸ ἀπασχολοῦν ἡμᾶς ἐνταῦθα ζήτημα. Βεβαίως ἡ διδασκαλία αὕτη δὲν εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸ φρόνημα καὶ τὸ πνεῦμα τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἂν δὲ ἡμεῖς ἐπεκαλέσθημεν τὴν προσωπικὴν γνώμην τῶν Διδασκάλων τούτων, ἐπράξαμεν τοῦτο ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι αὕτη λόγῳ τοῦ κύρους τῶν μεγάλων τούτων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων δὲν θὰ ἔμεινεν ἄνευ σπουδαίας ἐπιδράσεως παρὰ τοῖς συγχρόνοις αὐτῶν Χριστιανοῖς.

Ὁ ἐκ Σίκκης τῆς Ἀφρικῆς ῥήτωρ καὶ τέως πολέμιος τοῦ Χριστιανισμοῦ Ἀρνόβιος, καίτοι ὡς ἐκ τῆς σπουδῆς μετὰ τῆς ὁποίας ἐκλήθη ἤδη πρὸ τοῦ βαπτίσματος αὐτοῦ νὰ ἀπολογηθῇ ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ, δὲν εἶχε προλάβει, ὡς ἦτο ἑπόμενον, νὰ γνωρισθῇ βαθύτερον μετὰ τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας, ἐν τούτοις ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου προσήγγισε περισσότερον εἰς τὸ πνεῦμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας. Ἡ εἰρήνη, κατὰ τὸν Ἀρνόβιον, εἶναι ἡ εὐκταία κατάστασις ἐν τῷ Χριστιανισμῷ, ἥτις, θὰ ἐπικρατήσῃ μετὰ τὴν ἀποδοχὴν τῆς εἰρηνοφίλου διδασκαλίας τοῦ Εὐαγγελίου. Εἶναι φανερόν, λέγει, ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Χριστοῦ αἱ σκληρότητες τοῦ πολέμου ἔχουσι μειωθῆ ἐν τῷ κόσμῳ. Μέγας ἀριθμὸς τῶν ἀνθρώπων ἀπεδέχθησαν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ· εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ δὲν ἀνταποδίδουν τὸ κακὸν διὰ τοῦ κακοῦ, καὶ ὅτι οὗτοι προτιμοῦν νὰ πάθουν μᾶλλον παρὰ νὰ ἀδικήσουν, καὶ ὅτι εἶναι ἕτοιμοι νὰ ἀποθάνουν καλύτερα παρὰ νὰ χύσουν αἷμα ἀνθρώπινον· ὡς ἐκ τούτου δὲ χάρις εἰς τὴν ἠθικὴν ἐπίδρασιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἡ ἀνθρωπότης ἔχει μετριάσει τὴν θηριωδίαν της, καὶ οἱ σημερινοὶ ἄνθρωποι ἤρχισαν νὰ αἰσθάνωνται φρίκην εἰς τὴν ἄποψιν τῆς αἱματοχυσίας. Ἐὰν δὲ πάντες οἱ ἄνθρωποι ἤθελον νὰ παράσχουν εὐμενῆ ἀκρόασιν εἰς τὰς σωτηρίους καὶ εἰρηνικὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ὁ κόσμος ὅλος, μεταλλάσσων τὴν χρῆσιν τοῦ σιδήρου εἰς ἠπιώτερα ἔργα, θὰ ἔζη ἐν ἄκρᾳ ἡσυχίᾳ, ἐν ἄκρᾳ ὁμονοίᾳ, διεπόμενος διὰ συνθηκῶν σεβαστῶν καὶ ἀπαραβάτων.

Ταῦτα ἔγραφε καὶ ὁ Ἀρνόβιος, ἀρχομένου τοῦ τετάρτου αἰῶνος μ. Χ. Ἀλλ' ἤδη πολὺ πρὸ τοῦ Ἀρνοβίου ὁ Ἐπίσκοπος Ρώμης Κλήμης, διερμηνεύων ἐγκύρως καὶ ἐπιτυχῶς τὸ εἰρηνικὸν φρόνημα τῆς Ἐκκλησίας ἀπευθύνει πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Κορίνθου θαυμασίας συστάσεις περὶ εἰρήνης καὶ ὁμονοίας, προβάλλων αὐτοῖς ὡς παράδειγμα μιμήσεως τὸν Δημιουργὸν τοῦ σύμπαντος. «Πολλῶν οὖν, λέγει, καὶ μεγάλων καὶ ἐνδόξων μετειληφότες πράξεων, ἐπαναδράμωμεν ἐπὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς παραδεδομένον ἡμῖν τῆς *εἰρήνης* σκοπὸν καὶ ἀτενίσωμεν εἰς τὸν πατέρα καὶ κτίστην τοῦ σύμπαντος κόσμου, καὶ ταῖς μεγαλοπρεπέσι καὶ ὑπερβαλλούσαις αὐτοῦ δωρεαῖς τῆς εἰρήνης εὐεργεσίαις τε κολληθῶμεν. Ἴδωμεν αὐτὸν κατὰ διάνοιαν καὶ τοῖς ὄμμασι τῆς ψυχῆς εἰς τὸ μακρόθυμον αὐτοῦ βούλημα· νοήσωμεν πῶς ἀόργητος ὑπάρχει πρὸς πᾶσαν τὴν κτίσιν αὐτοῦ». Ἀποτείνων δὲ τὸν λόγον πρὸς τὸν Θεὸν τὸν δίδοντα τὴν ἐξουσίαν εἰς τοὺς ἡγεμόνας καὶ ἄρχοντας τῆς γῆς, παρακαλεῖ αὐτὸν ὅπως παρέχῃ αὐτοῖς «ὑγιείαν, εἰρήνην, ὁμόνοιαν, εὐστάθειαν». «Σύ, Κύριε, ἀναφωνεῖ ἐν τῇ λειτουργικὴν μορφὴν ἐχούσῃ προσευχῇ αὐτοῦ, σύ, Κύριε, διεύθυνον τὴν βουλὴν αὐτῶν κατὰ τὸ καλὸν καὶ εὐάρεστον ἐνώπιόν σου, ὅπως διέποντες *ἐν εἰρήνῃ* καὶ πραΰτητι εὐσεβῶς τὴν ὑπὸ σοῦ αὐτοῖς δεδομένην ἐξουσίαν ἵλεω σου τυγχάνωσιν».

Ἀλλὰ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ὅλον τὸ ζωηρότατον καὶ μυχιαίτατον ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῆς εἰρήνης μεταξὺ τῶν Κρατῶν καὶ καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον ἐκδηλοῦται εἰς τὰς λειτουργικὰς αὐτῆς εὐχάς, τὰς ἐκφώνους καὶ τὰς μυστικάς, τὰς ἐπὶ τῆς ἱερᾶς Μυσταγωγίας καὶ κατὰ πᾶσαν ἱεροτελεστίαν ἀναπεμπομένας πρὸς τὸν Θεόν. «Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν· » ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου,... καὶ τῆς τῶν πάντων ἑνώσεως » τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν». Μετὰ τοῦ αἰτήματος τούτου ὑπὲρ τῆς εἰρήνης ἀρχίζει κάθε ἱερὰ Ἀκολουθία τῆς Ἐκκλησίας. Οὐδὲ λησμονεῖ αὕτη εἰς κάθε βῆμα τῆς κοινῆς προσευχῆς νὰ ἐπαναλαμβάνῃ πολλάκις τὴν αὐτὴν εὐχήν, εὐχομένη πρὸς ὅλους τὴν εἰρήνην «εἰρήνη, λέγει, πᾶσι». Ἀπευθυνομένη δὲ πρὸς τὸν Ἐπουράνιον Βασιλέα, δέεται αὐτοῦ θερμότατα ὅπως στερεώνῃ τοὺς πιστοὺς Βασιλεῖς ἡμῶν, στηρίζῃ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, πραΰνῃ τὰ ἔθνη, εἰρηνεύῃ τὸν κόσμον. «Χάρισαι, εὔχεται θερ- » μῶς ἐπὶ τῆς ἱερᾶς Μυσταγωγίας, χάρισαι αὐτοῖς, (τοῖς Βασιλεῦσιν ἡμῶν) » βαθεῖαν καὶ ἀναφαίρετον εἰρήνην· λάλησον εἰς τὴν καρδίαν αὐτῶν ἀγαθὰ » ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας σου καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου· ἵνα ἐν τῇ γαλήνῃ αὐ- » τῶν ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δείκνυται ὅτι ἡ Ἐκκλησία, εὔχεται μὲν διακαῶς ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, ἀλλὰ καὶ παρέχει προθύμως τὴν ἠθικὴν αὐτῆς συνδρομὴν ὑπὲρ τῶν δικαίων ἐθνικῶν ἀγώνων. Ἡ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι ἡ ἑξῆς· ἡ θρησκευτικότης τοῦ Χριστιανοῦ δὲν πρέπει νὰ τὸν κρατῇ εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς πατρίδος καὶ τοῦ Ἔθνους, ἀλλὰ δέον νὰ ἐναρμονίζεται μὲ τὸν πατριωτισμὸν καὶ μὲ τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν. Χριστιανὸς δηλαδὴ καὶ πατριώτης ἅμα, εὐσεβὴς καὶ φιλόπατρις ἅμα, χρηστὸς καὶ εἰρηνικὸς πολίτης καὶ πειθαρχικὸς στρατιώτης, μάρτυς τῆς πίστεως καὶ πατρίδος, ὁσάκις τοῦτο ἀπαιτεῖ τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος καὶ τῆς πίστεως.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ „ΠΟΙΜΕΝΟΣ“

Δ΄. ΕΤΟΥΣ

ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΤΕΡΩΝ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ

ΕΤΟΣ Γ'. (1913)

Σελ.	934	Στίχ.	36	Ἀντὶ	τοῦ	Γράφε	του (ἄνευ τόνου)
»	941	»	12	»	τῆς	»	τὰς
»	942	»	21	»	κακουχίας	»	ἁμαρτίας
»	943	»	93	»	ἀσφάλεια	»	ὠφέλεια
»	995	»	46	»	μὲ ἀθρησκείαν	»	μὲ τὴν ἀθρησκείαν
»	959	»	8	»	πολιτικὸς	»	πολικὸς
»	967	»	11	»	ὤφειλες	»	ἔστειλες
»	976	»	21	»	μετὰ δὲ	»	μεταδίδει
»	992	»	32	»	ἐνπίπτει	»	ἐκπίπτει
»	992	»	32	»	ἄνδρα	»	τὸν ἄνδρα
»	1008	»	18	»	διὰ ὑπηρεσίαν	»	διὰ τὴν ὑπηρεσίαν
»	1015	»	18	»	ἔχετε	»	δὲν ἔχετε
»	1024	»	44	»	παραγγέλλομεν	»	παρηγγέλλομεν
»	1030	»	33	»	ἐχθροὺς	»	τοὺς ἐχθροὺς
»	1079	»	4	»	ἀνέθρεψαν	»	ἀνέτρεφαν
»	1087	»	12	»	φιλαργυρίας	»	φιλομαθείας
»	1087	»	36	»	διοικητῶν	»	διοικητικῶν
»	1087	»	40	»	συντηρῇ	»	διὰ νὰ συντηρῇ
»	1104	»	8	»	ἀντίθετον	»	ἀντίθεον
»	1111	»	6	»	θέλει	»	θέλων
»	1111	»	10	»	πυρπολουμένην	»	πυρποληµένην
»	1118	»	35	»	ν' ἀλλάζω	»	ν' ἀλλάξω
»	1132	»	35	»	ἡμῶν	»	ὑμῶν
»	1132	»	35	»	ἡμῶν	»	ὑμῶν
»	1133	»	32	»	διεκήρυτται	»	διεκήρυττε
»	1152	»	13	»	τοῦ οὐρα	»	τοῦ οὐρανοῦ
»	1157	»	5	»	πρὸς οὐράνιον	»	πρὸς τὸν οὐράνιον
»	1190	»	11	»	τῆς ὁμοίας	»	τῆς ὁμονοίας
»	1192	»	16	»	ὁμόνοιαν	»	καὶ ὁμόνοιαν
»	1192	»	27	»	ἐβλάπετε	»	ἔβλαπτε
»	1197	»	6	»	περὶ αὐτῆς,	»	περὶ αὐτῆς ;
»	1198	»	22	»	τὸ ὁποῖον	»	τὸ ποῖον
»	1205	»	2	»	καθορισμὸς	»	καθαρισμὸς
»	1229	»	36	»	τῆς θείας	»	τῆς θείας χάριτος
»	1236	»	9	»	παρατηρεῖται	»	προηγεῖται
»	1248	»	35	»	τὸ ἐπὶ	»	ἐπὶ
»	1256	»	35	»	ἐν ἐκτελέσει	»	ἐν τῇ ἐκτελέσει
»	1269	»	20	»	τὸ μὲ	»	μὲ
»	1263	»	27	»	τῶν συστατικῶν	»	περὶ τῶν συστατικῶν
»	1263	»	39	»	Καινῆς	»	Παλαιᾶς
»	1264	»	4	»	ὑψωμένον	»	ἐψημένον
»	1264	»	25	»	ἐκτιμήσεως	»	καὶ ἐκτιμήσεως

ΕΤΟΣ Δ.' (1914)

Σελ.	1302	Στίχ.	40	Ἀντὶ	ὕδωρ	Γράφε	καὶ ὕδωρ	
»	1304	»	22	»	καὶ συνάψη	»	καὶ νὰ συνάψη	
»	1311	»	34	»	μὲν καὶ	»	μὲν καὶ ὑμεῖς	
»	1332	»	22	»	καταφαίνεται	»	καταστaίνεται	
»	1333	»	9	»	μὲ τὸ τὰ δύο	»	μὲ τὸ σῶμα τὰ	
»	1333	»	10	»	σῶμα	»	δύο ὁμοῦ	
»	1333	»	15	»	ὅπερ καὶ	»	ὅπερ καὶ τὸ	
»	1343	»	19	»	Διαβίβαζε	»	Διεβίβαζε	
»	1346	»	28	»	δηλαδὴ	»	δεχόμεθα δηλαδὴ	
»	1349	»	3	»	ἀπέχεις	»	καὶ ἀπέχεις	
»	1351	»	1	»	μου	»	του	
»	1351	»	6	»	τῆς ὁποίας	»	αὐτῆς	
»	1354	»	27	»	ψυχικὸν	»	φυσικὸν	
»	1357	»	6	»	ἀνακόπτωνται	»	ἀποκόπτωνται	
»	1359	»	45	»	ἐνούπωσιν	»	ἐντύπωσιν	
»	1368	»	20	»	καὶ ἀδελφοὺς	»	καὶ τοὺς ἀδελφοὺς	
»	1375	»	44	»	ταὶ ἀνάπτυξιν	»	καὶ ἀνάπτυξιν	
»	1382	»	1	»	ἐπαναλαμβάνετο	»	ἐπαναλαμβάνετο	
»	1423	»	41	»	ἐπιθυμοῦμεν	»	ἐπεθυμοῦμεν	
»	1424	»	10	»	ἐπιδεκτικῶς	»	ἐπιδεικτικῶς	
»	1432	»	5	»	διὰ τὴν Μετ.	»	καὶ διὰ τὴν	
»	1456	»	3	»	κατὰ στάσιν	»	κατὰ τὴν στάσιν	
»	1462	»	15	»	καὶ ἀπόστολος	»	καὶ ὁ ἀπόστολος	
»	1469	»	4	»	μετουσιοῦντας	»	ὅτι μετουσιοῦντας	
»	1470	»	21	»	εἰς τρόπον	»	ἐκ τοῦ τρόπου	
»	1471	»	29	»	χαίνουσα	»	χάνουσα	
»	1472	»	21	»	σοφίση	»	συστήση	
»	1477	»	18	»	Θεοῦ	»	καὶ Θεοῦ	
»	1510	»	6	»	περὶ αὐτῶν	»	περὶ αὐτοὺς	
»	1511	»	29	»	μὲ τοὺς	»	τοὺς	
»	1518	»	20	»	ἀντίθετος	»	ἀντίθετος	
»	1526	»	37	»	μετὰ τοῦ τέκνου	»	ματὴν τοῦ τέκνου	
»	1550	»	11	»	δεσπότου	»	δεσποτάτου	[σου
»	1551	»	10	»	ἐξέρχε	»	ἐξέρχεται	
»	1560	»	38	»	ἂς περισπᾶτε	»	ἂς μὴ περισπᾶτε	
»	1574	»	23	»	ἀντίθετος	»	ἀντίθεος	
»	1582	»	43	»	τοὺς λόγους των	»	τοὺς λόγους του	
»	1592	»	11	»	δὲν θὰ παραβλάψη	»	δὲν θὰ παραβλέψη	
»	1597	»	17	»	ὑφίσταται	»	ὑφίστανται	
»	1599	»	28	»	περιττοὶ	»	περιτταὶ	
»	1605	»	13	»	ἀδιάκοπον	»	ἀδιάκοπον σειρὰν	
»	1613	»	10	»	τῆς Πατρίδος νὰ	»	τῆς Πατρίδος ἔ-	
»	1616	»	7	»	ὁρμὴ	»	ὀργὴ	[σπευσαν νὰ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ «ΙΔΗΣ»